

ЗА КАЧЕСТВОТО В УЧЕБНИТЕ ПИСМЕНИ ПРАКТИКИ

Евгени Зашев, Венера Матеева-Байчева. (2017). *Как да се справя с есе и тест стъпка по стъпка*. София: Просвета. 231 стр.

Рени Манова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

„Как да се справя с есе и тест стъпка по стъпка“ е учебно помагало с целева група гимназисти и кандидат-студенти, чиято методическа телеология е ориентирана към развиването на текстовата компетентност, към повишаването на езиковата култура на учещите и към култивирането на знания и умения за успешно представяне в разнообразни изпитни формати – ДЗИ, кандидат-студентски изпит. Насочеността на книгата към конкретна група реципиенти и съобразяването с когнитивните им характеристики са онези компоненти, които я отличават от сходни методически пособия, посветени на писането на есе, и предопределят иновативното ѝ присъствие.

Разглежданото помагало може да бъде използвано в учебния процес и за самоподготовка в периода на цялото гимназиално обучение по български език и литература. Възможността за самостоятелна работа с пособието е значимо предимство и формира у учещите лична отговорност към образователния процес и към степента им на подготвеност. Както отбелязва Дж. Гарднър: „Крайната цел на образователната система е да прехвърли върху всеки от нас отговорността за собственото образование“.

Авторите на книгата „Как да се справя с есе и тест стъпка по стъпка“ Евгени Зашев и Венера Матеева-Байчева са изявени специалисти в областта на езиковата методика и приложната лингвистика.

В предговора на пособието е обоснована необходимостта от изграждането на умения за създаването на текстове, в които учениците да излагат своята позиция по разнообразни теми и въпроси. Фокусът е поставен върху процеса на интеракция чрез текста и неговото функциониране като микромодел на свят от ценности и представи, заявени чрез езика. Писането на есе, както изтъкват авторите, „подготвя за реализация в един свят, в който се конкурират далеч не само стоките, но и личностите, мненията и идеите“ (с. 6).

Прави впечатление умението на Е. Зашев и на В. Матеева-Байчева да се поставят в позицията на търсещия познания ученик и да формулират няколко питания от неговата перспектива, свързани с набора от необходимите умения за създаването на качествено оформен и релевантен на комуникативната задача текст, сред които:

- Как да разтълкувам зададената тема за есе? Какво се очаква да напиша?
- Как да анализирам аудиторията си и да съобразя ли есето си с нея?
- Как да определя целта на есето?
- Как да формулирам теза?
- Как да планирам текста?
- Как да съчина въвеждащите и заключителните параграфи? (с. 6)

Въпросите по същество са ориентирани към разгадаването на „технето“ при писането на есе. Следователно съветите, разгърнати в книгата, представят своеобразна технология на писането, като са описани стъпките, съпътстващи създаването на есето – от узряването на идеята, през моделите за формална експликация и репрезентация, до синтеза и обобщението на написаното.

В предговора са очертани и необходимите умения за успешното решаване на тестове (другият съществен компонент при оценката на езиковата компетентия), сред които: *прецизно познаване на учебния материал, мениджмънт на времето, способност за ясно изказване на теза, концентрация, наблюдателност, бърза мисъл.*

Тук е мястото да се отбележи, че за първи път есето и тестът – най-често използваните методическите форми на контрол в часовете по български език и литература, са представени в едно помагало чрез теоретично изложение и практически модели за упражнение.

В първата част на книгата „Преди да започнем да пишем“ акцентът се полага върху същността на есето, върху определянето на комуникативната цел и извеждането на стратегии за планиране на писането, сред които *рисуване на схема на идеите, разглеждане през куб, съставяне на план.*

Втората част – „Писане на есе“, представя структурата на есето, моделите на разгръщане на информацията. Изведени са общите техники за изграждане на есе, като са описани свързващите думи и фрази, изразяващи отношенията между отделните параграфи (например сходство, контраст, алтернатива, причина или следствие, логическа последователност и др.). Място е отделено на

основните типове реч – разсъждение, описание и повествование, присъстващи в есето.

Акцент на третата част – „Изграждане на аргументативна верига според комуникативната цел на есето“, представляват комуникативно-прагматичните предпоставки на формирането на есето. Трябва да се има предвид, че когато се създава писмен текст, продуциращият трябва да е наясно каква е целта на писането, за да подбере съответните езикови средства, обслужващи поставената комуникативна задача. Освен това текстът се създава и спрямо очакванията на реципиента за него. В тази част авторите дават ценни ориентири как да се създаде есе с цел информиране, есе с цел убеждаване, есе с допълнителна цел забавление или вдъхновяване.

В четвъртата част – „Разновидности“, са изведени трите главни параметъра на групиране на есето като текст със свободна аргументация. Подчертават се широките възможности за приложението на есето и неговата голяма вариативност. Представени са инвариантни модели за написването на есе за личност, за събитие, за процес (явление, тенденция). Освен това са дадени прецизни насоки за създаването на есе по цитат/откъс от художествен текст, по сентенция или на философска тема. От особена значимост е параграфът, посветен на есето в изпитна ситуация, тъй като са описани изпитните критерии: съдържание, структурно-композиционно оформяне, езикова компетентност.

Изцяло приложна е петата част – „Практическа работа с текстове на есета“, която включва 15 ученически есета, следвани от въпроси и алгоритми за анализ и оценка. Приносното в нея е, че чрез богатия илюстративен материал учениците получават модел за работа, който демонстрира на практика изложената теория. Включени са и неуспешни разработки, които не отговарят на предложените критерии за създаване на аргументативен текст.

В шестата част – „Тестът стъпка по стъпка“, са представени техники за успешно решаване на тестови задачи по български език и литература от всички типове – с избираем отговор, за редактиране, за допълване, със свободен отговор. Вниманието се спира на подготовката за тест и дейностите на ученика по време на тест (организация на времето, концентрация върху детайлите и др.), както и на обема и типа знания, необходими за решаване на тест в гимназиалната степен на обучението.

Последната, седма част на книгата – „Практическа работа с тестове“, включва 150 тестови задачи, групирани в 3 теста, с ключ на верните отговори. Те могат да се използват за текуща подготовка и упражнения на учениците, защото обобщават придобитите знания от VIII до XII кл. чрез формат, близък до ДЗИ.

Трябва да се изтъкне, че теоретичната информация в книгата е придружена от схеми, таблици и модели, което значително улеснява перцепцията и подпомага процеса на интериоризиране на новите знания.

Неоспорим принос на помагалото е, че отговаря на всички основни въпроси, които учениците задават в часовете по български език и литература, като е ориентирано към проблемните елементи от подготовката им – създаването на собствен аргументативен текст и успешната подготовка за решаване на тест.

Също така следва да се отбележи, че включеното учебно съдържание е изцяло съобразено с новата учебна програма и отговаря на заложените в нея методически изисквания и цели.

Книгата на Ев. Зашев и В. Матеева-Байчева „Как да се справя с есе и тест стъпка по стъпка“ е ценен помощник на учениците в преодоляването на трудностите им при писането на есета и решаването на тестове и представя стъпките по пътя към повишаването на комуникативната им компетентност. Пособието би спомогнало за пълноценното представяне на учещите в изпитни ситуации и за усъвършенстването на уменията им за създаването на качествени писмени продукти.

ON THE QUALITY OF WRITTEN DISCOURSE AT SCHOOL

Zashev, E. & Mateeva-Baycheva, V. (2017). *How to Deal with an Essay and Text. Step by Step*. Sofia: Prosveta

✉ **Dr. Reni Manova**
Faculty of Slavonic Studies
Sofia University
Sofia, Bulgaria
E-mail: paris_f6@abv.bg